

ниченъ конусъ стоятъ развалини „Гюргевъ градъ“ и подъ тѣхъ се отваря входъ въ една голѣма пещера; на лѣво се издига високата „Сънлива могила“. Между дветѣ височини въ една тѣсна долина протича потокъ, при който лежи едно мраморно кълбо, тежко приблизително три центнера (около 150 кгр.); на него на две мѣста е изсѣчена ржка съ разтворени прѣсти. Наблизо се зеленѣе джбравъ, въ сѣнката на която расте, посветено на самодивитѣ, благовонно синьо цвѣте (росенъ). Тамъ всѣка година на празника Росалия (Троица) множество болни прекарватъ безсънна нощъ, като лежатъ на чудеснитѣ цвѣта подъ открито небе, за да чуятъ самодивската присжда за своето здраве. И такива свещени мѣста има твърде много.

Следъ тия посочвания на най-старитѣ археологични паметници, ще се помжчимъ да съобщимъ за първобитното население поне онова, което вече достоверно се знае.

Най-старитѣ жители на днешната бългурска земя принадлежали къмъ *трако-илирското* семейство и се раздѣляли на две племена: източно и западно, тракийско и илирско. Къмъ източното племе принадлежали *тракитѣ*, а сжщо тѣй, може би, *македонцитѣ*, които най-вѣроятно, подобно на днешнитѣ албански пришелци въ Елада, твърде рано изпаднали подъ гръцко влияние; нѣма да сгрѣшимъ, ако предположимъ, че и *пелазгитѣ* били тѣхни съплеменници. *Илиритѣ* и *епиротитѣ* образували западното племе. Илиритѣ населявали брѣговетѣ на Адриатическо море, отъ устията на рѣка По до рѣка Генусъ (Шкумба) въ Албания; а страната на югъ отъ тамъ до границитѣ на елинскитѣ етолийци съставяла мѣстожителство на епиротитѣ. Между траки и илири сжществувало такова родствено отношение, каквото между славяни и литовци, или нѣмци и скандинавци⁸.

Траkitѣ въ сегашно време сж напълно изчезнали; тѣхни романизирани потомци сж днешнитѣ ромѣни. Отъ илиритѣ и епиротитѣ е останалъ само дивиятъ корененъ народъ *албанци* или *арнаути* (славян. арбанаси), на брой 1,300,000 души. Споредъ издирванията на Хана, отъ илиритѣ въ сжщность водятъ рода си *гегитѣ* въ северна Албания, а отъ епиротитѣ — *тоскитѣ* въ южна⁹. Древната погранична рѣка между илири и епироти Шкумба раздѣля и сега още тѣхнитѣ потомци, геги отъ тоски. Разликата, която сжществува между диалектитѣ на дветѣ албански колѣна, е значителна и освенъ това бележито е онова взаимно отвръщение, съ което се срѣщатъ албанцитѣ отъ северъ и югъ.

Споредъ мнението на д-ръ Фридрихъ Мюлеръ, трако-илиритѣ първи се отдѣлили отъ общия индо-германски коренъ и, като излѣзли отъ арменската планинска страна, заели Балканския полуостровъ. И така албанцитѣ сж най-стариятъ подиръ баскитѣ народъ въ Европа. Вече много по-късно отишли келтитѣ на западъ; подиръ тѣхъ следвали италийци и гърци, сетне германци и най-подиръ славяни, които, споредъ Фр. Мюлеръ, последни се отдѣлили отъ арийцитѣ.

Граници на тракийскитѣ жилища били: на западъ Дрина, срѣдното течение на бългурска Морава и горна Струма; на югъ Егейско море; на северъ тѣ достигали до Дунава, а на изтокъ до Черно море. Отъ многобройнитѣ тракийски колѣна *гетитѣ* отъ времето на Херодота живѣли по северната страна на Балкана, по-близо до морето; въ IV вѣкъ преди Р. Хр. частъ отъ тѣхъ преминали Дунава и основали тамъ могща държава. Западно отъ гетитѣ, на рѣкитѣ Артаня и Ноя (Видъ и Осъмъ) живѣли *кробизитѣ*; после тѣ отиши по-нататъкъ на изтокъ. Малкото колѣно *миси* било разположено по рѣка Кебъръ или Киамбъръ (днесъ Джибра, Цибра). По-нататъкъ на западъ страната отъ долния Искъръ до Дрина заемали *трибалитѣ*. По-късно ученитѣ византийци пренесли тѣхното име на сърбитѣ. Въ римско време се